

KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

Dr. Litkei György
egyetemi docens

SZERVES KÉMIA I.

Kémia tanárszakos hallgatók számára

KÉZIRAT

TANKÖNYVKIADÓ, BUDAPEST, 1977

Tartalomjegyzék

I. A SZERVES KÉMIA TÁRGYKÖRE	3
1. A szénvegyületek speciális tulajdonságai	5
II. A SZÉN ÉS KÖTÉSMÓDJAI	9
1. A szerves kémia alaptétele	9
2. A kémiai kötéselméletek áttekintése	11
2.1 Klasszikus értelmezés	11
2.2 Modern értelmezés	12
3. A szénvegyületek kovalens kötése	18
III. SZERVES VEGYÜLETEK ELKÜLÖNÍTÉSE, IZOLÁLÁSA	22
IV. SZERVES ANYAGOK SZERKEZETFELDERITÉSE	22
1. Kvalitatív összetétel megállapítása	22
2. Szénvegyületek kvantitatív analízise	23
3. Összegképlet megállapítása	25
4. Szerkezet- (konstitúció) meghatározás	25
4.1 Kémiai uton	25
4.2 Fizikai-vizsgáló-módszerek áttekintése	27
4.3 Különböző spektroszkópiai módszerek főbb jellem- vonásai	31
V. SZERVES VEGYÜLETEK SZERKEZETÉNEK ÁBRÁZOLÁSA	41
1. Modellek	41
2. Képletek	42
VI. SZÉNVEGYÜLETEK CSOPORTOSÍTÁSA	45
VII. SZÉNHIIDROGÉNEK	47
1. TELITETT (paraffin és cikloparaffin) szénhidrogének	47
1.1 Nevezéktan	47
1.2 Paraffinok és cikloparaffinok sajátosságai	51
1.2.1 Kötésrendszer	51
1.2.2 Kötési energia	51
1.2.3 A paraffinok téralkata	55
1.2.4 Fizikai sajátosság	62
1.2.5 Kémiai sajátosság	65
1.2.6 Kémiai reakciók indoklása	73
1.3 Paraffin és cikloparaffin források	76
2. TELITETLEN (olefin) szénhidrogének	80
2.1 Monoolefin szénhidrogének	81
2.1.1 Kötésrendszer	81

2.1.2 C=C kettős kötés kötési energia meghatározás	81
2.1.3 Olefinek téralkata, térszerkezete	84
2.1.4 Olefinek fizikai sajátságai	85
2.1.5 Olefinek kémiai sajátságai	86
2.2 Több kettős kötést tartalmazó telitetlen szénhidrogének ..	96
2.2.1 Diolefinek	96
2.2.2 Poliének és gyakorlati jelentőségük	102
3. AROMÁS szénhidrogének (Arének)	111
3.1 Karbociklusos aromás szénhidrogének (Benzol és származékai); A benzol sajátságai	112
3.1.1 Kötésrendszer	112
3.1.2 A benzol fizikai sajátságai	117
3.1.3 A benzol (aromás vegyületek) kémiai sajátságai ..	117
3.2 Policiklusos aromás szénhidrogének	124
3.2.1 Izolált policiklusok	124
3.2.2 Kondenzált policiklusok	126
3.3 Aromás szénhidrogén források	129
3.4 Szubsztituált aromás rendszerek elektrofil szubsztitúciójára, reaktivitás és irányítás	131
3.4.1 Irányítási, vagy orientációs szabályok	131
3.4.2 Az irányítás és a reaktivitás indoklása	134
3.4.3 Orientáció két szubsztituens jelenlétében	140
4. ACETILÉN szénhidrogének	140
4.1 Alkinek sajátságai	141
4.1.1 Kötésrendszer	141
4.1.2 Fizikai sajátság	142
4.1.3 Kémiai sajátság	143
VIII. HALOGÉNEZETT SZÉNHDROGÉNEK	147
1. Halogénezett szénhidrogének sajátságai	148
1.1 Kötésrendszer	148
1.2 Fizikai sajátság	151
1.3 Kémiai sajátság	151
1.3.1 Nukleofil szubsztitúciós reakciók (S_N)	152
1.3.2 Nukleofil elimináció (E_N)	158
1.3.3 Egyéb reakciók	161
1.4 Gyakorlati szempontból jelentős halogénszármazékok	162
IX. FÉMORGANIKUS VEGYÜLETEK	167
1. A fémorganikus vegyületek sajátságai	167
1.1 Kötésrendszer	167
1.2 Kémiai sajátság	169
2. Gyakorlati szempontból jelentős fémorganikus vegyületek	170
X. SZÉNHDROGÉNEK HIDROXILSZÁRMAZÉKAI	174
1. Hidroxicsoportot tartalmazó szénhidrogének sajátságai	179

1.1	Kötésrendszer	179
1.2	Fizikai sajátságok	181
1.3	Kémiai sajátságok	184
1.4	Gyakorlati szempontból jelentős alkoholok és fenolok ...	199
XI.	ÉTEREK	203
1.	Éterek sajátságai	205
1.1	Kötésrendszer	205
1.2	Fizikai sajátság	206
1.3	Kémiai sajátság	207
1.4	Gyakorlati szempontból jelentős éterek	209
XII.	SZÉNHIDROGÉNEK C-S KÖTÉST TARTALMAZÓ SZÁRMAZÉ- KAI	211
1.	Kéntartalmu szénhidrogének sajátságai	212
1.1	Kötésrendszer	212
1.2	Fizikai sajátság	214
1.3	Kémiai sajátság	215
2.	Szulfonsavszármazékok	217
XIII.	SZTEREOIZOMÉRIA (Optikai izoméria)	219
1.	Királis szénatomot tartalmazó molekulák	220
2.	Aszimmetriás szintézisek	235
3.	Racemátok szétválasztása	236